

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:
матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.
(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025

УДК 347.77:623

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЛЕКСНОЇ ПРАВОВОЇ
ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ
ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ**

Є.Т. Головач

аспірант кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права ННІ права
КНУ імені Тараса Шевченка,
провідний професіонал з інтелектуальної власності Українського національного
офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ)

ORCID-0009-0009-5527-1194

**CERTAIN ISSUES OF APPLICATION OF COMPREHENSIVE LEGAL
PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY IN THE DEFENCE
INDUSTRY**

Y. Holovach

postgraduate student of the Taras Shevchenko National University of Kyiv,
leading intellectual property professional at the Ukrainian National Office for
Intellectual Property and Innovations (UANIPIO)

ORCID-0009-0009-5527-1194

Анотація: *обґрунтовується переваги державної реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності та окремі питання застосування комплексної правової охорони розробок у сфері оборонно-промислового комплексу. На прикладі БПЛА розкрито застосування комплексної правової охорони.*

Ключові слова: *інтелектуальна власність, оборонно-промисловий комплекс, комплексна правова охорона*

Annotation: *the article substantiates the benefits of state registration of intellectual property rights and certain issues of application of comprehensive legal protection of developments in the defence industry. The application of comprehensive legal protection is illustrated by the example of UAVs.*

Keywords: *intellectual property, defense industry, comprehensive legal protection*

З моменту початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україні значно зріс рівень інноваційної активності, спрямованої на розробку та впровадження нових технологічних рішень для посилення обороноздатності держави та можливості протистояти переважаючому ворогу. Зазначене супроводжується створенням великої кількості нових об'єктів права інтелектуальної власності (далі – ОПІВ), які є невід'ємною складовою таких рішень та розробок. Зокрема, на полі бою з'явилася величезна кількість новітніх розробок, таких як безпілотні літальні апарати (далі – БПЛА), так і роботизовані наземні комплекси, засоби радіоелектронної боротьби, значна кількість програмних продуктів тощо. Очевидно, що задля ефективного впровадження та комерціалізації необхідне забезпечення належного набуття прав інтелектуальної власності на такі об'єкти, які можуть бути в розробках у сфері оборонно-промислового комплексу.

Варто зазначити, що оборонно-промисловий комплекс України (далі – ОПК) – це сукупність органів державного управління, підприємств, установ і організацій промисловості та науки, що розробляють, виробляють, модернізують і утилізують продукцію військового призначення, надають послуги в інтересах оборони для оснащення та матеріального забезпечення сил безпеки і сил оборони, а також здійснюють постачання товарів військового призначення та подвійного використання, надання послуг військового призначення під час виконання заходів військово-технічного співробітництва України з іншими державами [1].

Для сфери ОПК найбільш характерними можуть бути такі ОПІВ: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, компонування напівпровідникових виробів (компонувань) та об'єкти авторського права (переважно комп'ютерні програми). Необхідність комплексної правової охорони (тобто на один виріб або його складові реєструвати різні ОПІВ) на практиці викликана її ефективністю, однак

важливо враховувати окремі особливості, наприклад, однією з найважливіших особливостей щодо розробок у сфері ОПК є наявність інформації, що становить державну таємницю, зокрема чинним законодавством передбачено, що такими ОПІВ можуть бути винаходи та корисні моделі.

Зокрема, секретний винахід (корисна модель) – винахід (корисна модель), що містить інформацію, віднесену до державної таємниці, права на який засвідчуються патентом на секретний винахід (секретну корисну модель). Відомості про державну реєстрацію секретного винаходу (секретної корисної моделі) не публікуються [2].

Використання секретного винаходу (корисної моделі) та розпорядження правами (можливість укласти договір про передання майнових прав чи ліцензійний договір) володільцем патенту має здійснюватися з дотриманням вимог Закону України «Про державну таємницю» та за погодженням з Державним експертом з питань таємниці [2].

Якщо ж аналізувати об'єкти авторського права (в першу чергу комп'ютерні програми), то їх державна реєстрація не є обов'язковою, але на практиці має бути рекомендована для можливості належного ведення бухгалтерського обліку, оцінки майнових прав на твори та укладення договорів щодо розпорядження ними.

Правова охорона авторським правом надається формі вираження твору та не поширюється на технології створення та вираження твору, на ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони у творі виражені, описані, пояснені, проілюстровані [3]. Тому реєстрація авторського права на твір може застосовуватися як частина комплексної правової охорони виробу.

Наприклад, якщо реєструвати авторське право на твір у вигляді конструкторської документації на виготовлення БПЛА, то правова охорона буде

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:
матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.
(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025

отримана лише на об'єктивне вираження такої документації, а не на конструкцію БПЛА.

Загалом існує ряд суттєвих переваг державної реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності (далі – ОПІВ), зокрема:

надає право використовувати ОПІВ на свій розсуд;

надає право перешкоджати неправомірному використанню ОПІВ, зокрема забороняти таке використання;

надає право дозволяти використання ОПІВ – видавати виключні, невиключні, одиничні та інші ліцензії, укладати ліцензійні договори та отримувати прибуток;

сприяє зростанню вартості продукту (процесу), виробу, оскільки продукт (процес), виріб, щодо якого зареєстровано права інтелектуальної власності (далі – ІВ), викликає більше довіри порівняно з незареєстрованим;

майнові права ІВ на ОПІВ можуть бути передані до статутного капіталу суб'єкта господарювання як вклад, а також стати предметом договору застави чи інших зобов'язань, активом для залучення та гарантування інвестицій;

у разі порушення прав ІВ власник має право звертатися за їх захистом до суду, правоохоронних органів, вимагати припинення порушення прав та відшкодування завданих збитків;

дає право подавати до Державної митної служби України заяву щодо внесення ОПІВ, які охороняють відповідно до закону, до митного реєстру для сприяння захисту майнових прав на ОПІВ;

сприяє побудові маркетингової стратегії просування продукту (процесу), яка базується на принципах дотримання прав ІВ;

сприяє упорядкуванню портфеля прав ІВ, забезпеченню коректного обліку нематеріальних активів та дотриманню податкової дисципліни.

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:
матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.
(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025

Альтернативою розкриття інформації, яка зазвичай відбувається під час державної реєстрації інтелектуальної власності є охорона інформації в режимі комерційної таємниці.

Згідно з частиною першою статті 505 Цивільного кодексу України комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію [4].

Класичним прикладом вдалого застосування правового режиму комерційної таємниці є збереження у секреті рецептури напою «Coca-Cola» (точний склад якої невідомий широкому загалу вже більше 130 років). Незважаючи на значний ІР портфель компанії «Coca-Cola» (дуже велику кількість зареєстрованих ОПВ, особливо таких, як торговельні марки та промислові зразки), остання вкладає значні ресурси для здійснення заходів, спрямованих на збереження відомостей технічного, організаційного, комерційного, виробничого характеру у таємниці.

Однак важливо акцентувати увагу, що охорона інформації у режимі комерційної таємниці є досить складною в контексті можливої необхідності подальшого доказування обставин та фактів її порушення у судовому порядку. Її охорона та захист потребують вкладення значних ресурсів та здійснення сукупності правових, адміністративних, організаційних, технічних, інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї.

Якщо ж говорити в контексті застосування комплексної правової охорони, то це можна розглянути на прикладі БПЛА:

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:
матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.
(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025

конструкція БПЛА або його частин може бути винаходом (корисною моделлю);

зовнішній вигляд БПЛА або зовнішній вигляд його частин може охоронятися як промисловий зразок;

софт, технічні умови, конструкторська документація можуть бути об'єктом авторського права або комерційною таємницею;

конфігурація створеного напівпровідникового виробу (компонування) може охоронятися свідоцтвом.

Також в контексті сфери ОПК важливо розуміти, що найчастіше розробка, яка містить ОПВ втілюється у виробі, який може бути товаром. Щодо товарів, то у сфері ОПК вони можуть відповідати критеріям товарів військового призначення чи подвійного використання (у цілях державного експортного контролю), що у свою чергу може ускладнити комерціалізацію такої розробки за кордоном та можливість реєструвати відповідні ОПВ не тільки в Україні.

Отже, можна зробити висновок, що застосування комплексної правової охорони розробок у сфері ОПК є необхідною умовою для належної охорони, захисту та комерціалізації тої чи іншої розробки, забезпечення більшого гарантування повернення вкладених коштів та забезпеченню конкурентоспроможності на ринку. Однак важливо розуміти аспекти, пов'язані з особливостями сфери ОПК, такими як широке застосування інформації з обмеженим доступом, зокрема інформації, що становить державну таємницю, обмежений ринок в Україні, бо по суті один потенційний споживач в Україні – Збройні Сили України та інші суб'єкти сектору безпеки і оборони, а якщо говорити про вихід за кордон – то важливо врахувати територіальний характер правової охорони різних ОПВ та врахування вимог законодавства у сфері експортного контролю як українського, так і в інших країнах.

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:
матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.
(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2025

Література

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII : станом на 9 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII : станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>
3. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
4. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 9 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>